

KS. RYSZARD SZTYCHMILER

Lublin

KOMPETENCJE KONFERENCJI EPISKOPATU DOTYCZĄCE PRZYGOTOWANIA DO MAŁŻEŃSTWA

Prawo kanoniczne stale ma na uwadze, aby w dyscyplinie Kościoła dotyczącej tych samych kwestii utrzymana była możliwie największa jednolitość, co powinno świadczyć o jedności Kościoła powszechnego. Dotyczy to także kościelnego prawa małżeńskiego¹. Jednak intencją prawodawcy kościelnego jest także, aby kwestie nie mające zasadniczego znaczenia doktrynalnego były rozstrzygane w kościołach lokalnych, gdzie normy prawne mogą być stanowione z większym dostosowaniem do miejscowych zwyczajów i potrzeb. Powstaje zatem pytanie, w jakim zakresie obie wyżej przedstawione racje zostały uwzględnione w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* ogłoszonym przez Jana Pawła II.

Kompetencje prawodawcze Stolica Apostolska może przekazywać biskupom diecezjalnym lub Konferencjom Biskupów². W niniejszym artykule zajmę się tylko tymi kompetencjami, które Stolica Apostolska przekazała Konferencjom Biskupów i które dotyczą spraw małżeńskich. Przebadanie wszystkich norm kodeksowych i wskazań Stolicy Apostolskiej dotyczących kompetencji Konferencji Episkopatu w zakresie prawa małżeńskiego i rodzinnego dałoby pełny obraz uprawnień biskupów w omawianym zakresie³. Jednak, aby umożliwić dokładniej-

---

¹ L. C a r l e n. *Das neue kirchliche Ehe recht*. W: *Das neue Kirchenrecht*. Ed. M. Amherd – L. Carlen. Zürich 1984 s. 110.

² Częściej w Polsce używa się terminu „Konferencja Episkopatu”; takie określenie znajduje się też w polskim, zatwierdzonym przez Konferencję Episkopatu Polski, tłumaczeniu *Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Jednakże w tekście oryginalnym prawodawca kodeksowy stale używa terminu „Episcoporum conferentia”, który należałoby tłumaczyć „Konferencja Biskupów”. Zob. *Codex Iuris Canonici. Auctoritate Ioannis Paulus pp. II promulgatus*, –” *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu. Poznań 1984 kan. 447-459; Byłoby to analogicznie do podobnych określeń jak np.: „Kolegium konsultorów”, „Rada Ministrów” (a nie „Rada ministerialna”). Jednak ze względu na częste używanie terminu „Konferencja Episkopatu” proponuję równoprawne używanie obu terminów, które można traktować jako zamienne.

³ Nie zajmuję się w tym artykule szerzej sprawą realizacji tych uprawnień przez poszczególne Konfe-

szą analizę tych kompetencji, wskazane jest ograniczenie przedmiotu badań do części uprawnień Konferencji Biskupów. Ze względu na przedmiot kompetencje te można podzielić na cztery grupy: przygotowania do małżeństwa, zawierania małżeństwa, prowadzenia parafialnych ksiąg chrztów i małżeństw oraz kompetencje związane z organizacją i działalnością kościelnych trybunałów małżeńskich. Spośród wielu tych uprawnień przedstawię tylko te, które odnoszą się do przygotowania narzeczonych do małżeństwa. Problematykę tę poddam analizie omawiając najpierw podstawy i charakter kompetencji Konferencji Episkopatu, a następnie poszczególne jej uprawnienia dotyczące przygotowania do małżeństwa. Na końcu przedstawię wnioski wynikające z niniejszych rozważań. Nie będę natomiast szerzej omawiał warunków ważności i prawomocności uchwał Konferencji Episkopatu. Są one bowiem jasno wyrażone w kan. 455 ¶ 1-4 oraz zostały już dobrze i krytycznie opracowane⁴.

1. PODSTAWY I CHARAKTER KOMPETENCJI KONFERENCJI BISKUPÓW

Tradycja zebrań biskupów poszczególnych krajów ma już ponad 100-letnią historię. Jednak dopiero Sobór Watykański II w dekrete *Christus Dominus* określił strukturę i pozycję prawną Konferencji Biskupów⁵. W numerze 38 tego dekretu określa się: „1. Konferencja Biskupów jest jakby zespołem, w którym czcigodni pasterze danego narodu czy terytorium łącznie wykonują swe pasterskie zadania dla pomnożenia dobra udzielanego ludziom przez Kościół, głównie poprzez odpowiednio przystosowane do bieżących okoliczności czasu formy i sposoby apostołatu [...] 4. Uchwały Konferencji Biskupów, o ile powzięte były prawnie i przynajmniej przez dwie trzecie głosów członków należących do Konferencji z głosem decydującym oraz przejrzone (*recognitae*) przez Stolicę Apostolską, mają moc zobowiązań prawnych jedynie w wypadkach przewidzianych przez prawo ogólne, lub gdy o tym zadecydowało specjalne zarządzenie Stolicy Apostolskiej, wydane z inicjatywy własnej lub na prośbę samej Konferencji”⁶.

---

rencje Biskupów. Wiadomo, że wydawały one takie normy, lecz interesujące byłoby przebadanie, w jakim stopniu i w jaki sposób wykorzystwały one udzielane im uprawnienia, czy całkowicie wypełniły powierzone im zadanie. Ale to może być tematem odrębnego opracowania.

⁴ Zob. W. G ó r a l s k i. *Władza ustawodawcza Konferencji Episkopatu według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.* „Prawo Kanoniczne” 32:1989 nr 1-2 s. 47-49.

⁵ Tamże s. 45-46.

⁶ AAS 58:1966 s. 693.

Kompetencje przyznane Konferencjom Biskupów w cytowanym dekreście zostały sprecyzowane w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 25 I 1983 r.⁷ Normy te zawarte zostały w kan. 447-459 oraz w wielu innych, rozrzuconych po różnych działach *Kodeksu*, jak np. kan. 1062, 1067, 1071 ¶ 2, 1120-1121, 1126-1127. W kanonie 455 ¶ 1 prawodawca kościelny przyznał Konferencjom Biskupów władzę wydawania dekretów ogólnych⁸. Ponieważ dekryty ogólne wydawane przez kompetentnego prawodawcę kościelnego są ustawami we właściwym znaczeniu, przeto władza udzielona Konferencjom Biskupów jest prawdziwą władzą ustawodawczą⁹. Poza tym Konferencja Biskupów posiada władzę wydawania ogólnych dekretów wykonawczych, a więc władzę administracyjną. Władza Konferencji Episkopatu jest własną i zwyczajną (a nie delegowaną) władzą rządu (*potestas regiminis ordinaria propria*), jednak o zakresie ściśle określonym, odpowiednio do uprawnień udzielonych przez prawo powszechne¹⁰. Prawodawca kościelny nie przyznał Konferencji Biskupów bezpośredniej inicjatywy ustawodawczej. Może ona wydawać ustawy jedynie w sprawach, przewidzianych przez prawo powszechne lub określonych w specjalnym poleceniu Stolicy Apostolskiej, wydanym przez nią z własnej inicjatywy lub na prośbę zainteresowanej Konferencji Episkopatu¹¹.

W życiu i prawodawstwie Kościoła ważne znaczenie zajmują normy prawa małżeńskiego i rodzinnego. W samym tytule o małżeństwie zawarte one zostały w 111 kanonach, a ponadto spotkać je można w innych miejscach *Kodeksu* Jana

---

⁷ Zob. J. L i s t l. *Plenarkonzil und Bischofskonferenz*. W: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*. Ed. J. Listl, H. Müller, H. Schmitz. Regensburg 1983 s. 308-313.

⁸ Kan. 455: „¶ 1. Konferencja Episkopatu może wydawać dekryty ogólne jedynie w tych sprawach, w których przewiduje to prawo powszechne, albo określa szczególne polecenie Stolicy Apostolskiej, wydane przez nią z własnej inicjatywy lub na prośbę samej Konferencji.

¶ 2. Dekryty o których mowa w ¶ 1, wtedy są ważnie podejmowane na sesji plenarnej, gdy opowie się za nimi przynajmniej dwie trzecie głosów biskupów, należących do Konferencji Episkopatu z głosem decydującym. Otrzymują zaś moc obowiązującą po przejrzeniu ich przez Stolicę Apostolską, z chwilą prawnej promulgacji.

¶ 3. Sposób promulgacji dekretów i czas ich wejścia w życie, określa sama Konferencja Episkopatu.

¶ 4. W przypadkach, w których ani prawo powszechne, ani szczególne polecenie Stolicy Apostolskiej nie udzieliło Konferencji Episkopatu władzy, o której w ¶ 1, pozostaje nienaruszona kompetencja poszczególnego biskupa diecezjalnego i ani Konferencja, ani jej przewodniczący nie mogą działać w imieniu wszystkich biskupów, chyba że wszyscy i poszczególni biskupi wyrażają na to zgodę.”

⁹ Kan. 29.

¹⁰ H. S c h w e n d e n w e i n. *Das neue Kirchenrecht. Gesamtdarstellung*. Graz-Wien-Köln 1983 s. 228-229; L i s t l. *Plenarkonzil* s. 313. Niektórzy twierdzą, że władza Konferencji Episkopatu zawsze jest władzą delegowaną od Stolicy Apostolskiej. Zob. G. G i r l a n d a. *De Episcoporum Conferentia deque exercitio potestatis magisterii*. „Periodica” 76:1987 z. 4 s. 593-596.

¹¹ Kan. 455 ¶ 1. Zob. kan. 131 ¶ 1. Istnieje powszechna zgodność, że akty wydane na podstawie specjalnego zlecenia Stolicy Apostolskiej (z jej inicjatywy lub na prośbę wydającego ten akt) są aktami władzy delegowanej. Zob. G ó r a l s k i. *Władza* s. 50.

Pawła II¹². Jednak sytuacja małżeństwa i rodziny w różnych krajach i kręgach kulturowych jest tak różna, że prawodawca kościelny uznał za stosowne, aby w niektórych kwestiach szczegółowe normy wydane zostały przez poszczególne Konferencje Biskupów. Normy kodeksowe dotyczące małżeństwa i rodziny zawierające odniesienie do uchwał Konferencji Biskupów znajdują się nie tylko w prawie małżeńskim, lecz także w innych częściach *Kodeksu*. Dlatego celowy wydaje się wybór i krytyczne opracowanie tych norm; należy szczególnie zbadać, jaki jest ich charakter i zakres.

Prawodawca kościelny w niektórych kanonach wyraźnie zobowiązuje Konferencje Biskupów do ustanowienia szczegółowych norm w zakresie prawa małżeńskiego i rodzinnego, a w innych stwarza możliwość ich ustanowienia. Niestety, sformułowania niektórych kanonów nie są jednoznaczne: nie jest bowiem jasne, czy w określonych sprawach podjęcie przez Konferencję Biskupów uchwały jest obligatoryjne czy fakultatywne¹³.

Powyższe niejasności mogły być przyczyną skierowania przez Sekretarza Stanu Stolicy Apostolskiej w dniu 8 XI 1983 r. specjalnego pisma do przewodniczących Konferencji Biskupich. W piśmie tym abp A. Casaroli zwrócił się – w przededniu wyjścia w życie nowego *Kodeksu* – w imieniu papieża do poszczególnych Konferencji Biskupów o rychłe wypracowanie określonych norm prawnych, stosownie do ustaleń kodeksowych¹⁴. Sekretariat Stanu załączył przy tym dwa wykazy: jeden zawierający spis spraw w których Konferencje Biskupów mają obowiązek wydać normy partykularne, a drugi – to wykaz spraw, w których Konferencje Biskupów mogą, ale nie muszą, wydać odpowiednie normy. Miały to być normy wydane szybko, które bez zatwierdzenia ze strony Stolicy Apostolskiej miały obowiązywać do 1 I 1985 r.¹⁵ W tym okresie Konferencje Biskupów miały przygotować i wydać normy obowiązujące na stałe (bezterminowo), które już wymagały zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej. Wydaje się, że kwestie wymienione w piśmie Sekretariatu Stanu, jako przedmiot obligatoryjnego lub fakultatywnego działania ustawodawczego Konferencji Biskupów, pozostały takimi również przy opracowywaniu norm obowiązujących bezterminowo (po 1 I 1985).

---

¹² Np. kan. 226 ¶ 1, kan. 774 ¶ 2, kan. 877 ¶ 2-3.

¹³ Zob. sformułowania w następujących kanonach: 877 ¶ 3, 1062 ¶ 1, 1127 ¶ 2.

¹⁴ Sekretariat Stanu. *Ai presidenti delle Conferenze Episcopali*. „Communications” 15:1983 s. 135-139.

¹⁵ Był to przykład wielkiego zaufania okazanego biskupom przez Stolicę Apostolską. Jednak, z racji psychologicznych, wolność biskupów nie była absolutna; nie mogli oni sobie zapewne pozwolić na ustalanie takich norm, co do których spodziewali się sprzeciwu Stolicy Apostolskiej, a co wiązałyby się z koniecznością ich odwoływania po 1 I 1985.

2. POSZCZEGÓLNE KOMPETENCJE DOTYCZĄCE PRZYGOTOWANIA DO MAŁŻEŃSTWA

Wśród uprawnień Konferencji Episkopatu dotyczących unormowania kwestii związanych z przygotowaniem narzeczonych do małżeństwa, trzy posiadają charakter obligatoryjny a jedno charakter fakultatywny. Konferencje Biskupów zostały zobowiązane do wydania partykularnych norm dotyczących: zaręczyn (kan. 1062 ¶ 1), dochodzenia przedślubnego (kan. 1067) oraz sposobu składania rękojmi przed zawarciem małżeństwa mieszanego (kan. 1126).

W kan. 1062 ¶ 1 prawodawca kościelny postanowił: „Przyrzeczenie małżeństwa, bądź jednostronne, bądź dwustronne, nazywane zaręczynami, jest regulowane prawem partykularnym, ustanowionym przez Konferencję Episkopatu z uwzględnieniem zwyczajów oraz prawa świeckiego, gdy takie zostało wydane”. Ani z oryginalnego tekstu łacińskiego¹⁶, ani z polskiego tłumaczenia nie wynika jasno, czy Konferencja Biskupów ma obowiązek wydania norm w sprawie zaręczyn, czy tylko może to uczynić. Jednak obligatoryjny charakter jej działania w powyższej sprawie został ostatecznie przesądzony wskutek zamieszczenia tej kompetencji w spisie spraw (przesłanym przez Sekretarza Stanu St. Apost. 8 XI 1983), w których Konferencje Biskupów są zobowiązane ustanowić szczegółowe normy¹⁷. Każda Konferencja Biskupów ma zatem obowiązek wydania norm regulujących sprawę zaręczyn¹⁸. W stanowieniu tych norm Konferencja Episkopatu winna uwzględnić rozumne zwyczaje i normy prawa świeckiego, jeśli takie zostały wydane i są godziwe.

Całkowicie jednoznaczna jest natomiast dyspozycja kanonu 1067: „Konferencja Episkopatu powinna wydać normy dotyczące egzaminu narzeczonych, zapowiedzi przedmałżeńskich oraz innych odpowiednich środków do przeprowadzenia badań przed zawarciem małżeństwa, aby proboszcz pilnie ich przestrzegając mógł przystąpić do asystowania przy małżeństwie”. Obligatoryjność wykorzystania tej kompetencji ustawodawczej Konferencji Episkopatu nie budzi żadnych wątpliwości i jej wymienienie w piśmie Sekretariatu Stanu było zwykłą formal-

---

¹⁶ Kan. 1062 ¶ 1: „Matrimonii promissio [...] regitur iure particulari, quod ab Episcoporum conferentia [...] statutum fuit”.

¹⁷ *Ai Presidenti* s. 139; Zob. G ó r a l s k i, *Władza* s. 53.

¹⁸ Konferencja Episkopatu Polski uczyniła to w specjalnej instrukcji uchwalonej 5 IX 1986 r., w nr 29-34. Zob. *Instrukcja* Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim. Kraków 1990 s. 13-14. Niemiecka Konferencja Biskupów pominęła tę dyspozycję i nie wydała żadnych norm w tej sprawie. Zob. H. R e i n h a r d t, *Die kirchliche Trauung. Ehevorbereitung. Trauung und Registrierung der Eheschließung im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz. Texte und Kommentar*. Essen 1990 s. 13-14 i 45.

nością¹⁹. Z treści przytoczonego kanonu wynika, że obowiązkiem Konferencji Biskupów jest globalne uregulowanie prawnego przygotowania do zawarcia małżeństwa. Powinna ona wydać własne normy dotyczące zgłaszania zamiaru zawarcia małżeństwa, rozmów duszpasterza z narzeczonymi, ich egzaminu, zapowiedzi przedślubnych oraz „innych odpowiednich środków do przeprowadzenia badań przed zawarciem małżeństwa”. Zatem zakres uregulowań prawnych związanych z kan. 1067 jest dość szeroki. Wydaje się, że zlecenie kodeksowe zostało całkowicie wypełnione w normach wydanych przez Konferencję Episkopatu Polski²⁰. Niektóre inne Konferencje Biskupów wydały dość ogólnikowe normy w tej sprawie²¹. Jeśli chodzi o „inne odpowiednie środki”, to są nimi przede wszystkim odpowiednie formularze, w których winny być odnotowywane wszystkie istotne zdarzenia i oświadczenia związane z przygotowaniem do małżeństwa. Formularze takie winna ustalić i zaaprobować każda Konferencja Biskupów²². W dyspozycji kan. 1067 chodzi zapewne także o przygotowanie innych jeszcze wzorów pism urzędowych (głównie parafialnych) służących sprawnemu i skutecznemu przeprowadzeniu badań prawnych, których pozytywne wyniki są warunkiem przystąpienia do asystowania przy zawieraniu małżeństwa. Wzory takich pism wydała Konferencja Episkopatu Polski i inne Konferencje Biskupów²³. O tym, jakie „inne

¹⁹ *Ai presidenti* s. 139.

²⁰ *Instrukcja* (z 5 IX 1986) nr 35-101.

²¹ Np. Niemiecka Konferencja Biskupów wydała normy szczegółowe tylko odnośnie do zapowiedzi, inne zaś (zwięzłe) uregulowania zamieściła w przypisach do protokołu z przygotowania do małżeństwa. Zob. K. L ü d i c k e. *Heiligungsamt: Ehe*. W: *Münsterischer Kommentar zum CIC*. Essen 1985- (11 wyd. uzup. z marca 1989), ad 1067, 1-4; R e i n h a r d t. *Die kirchliche* s. 13, 17 i 23-26.

²² Formularz obowiązujący w Polsce (*Protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa*), zamieszcza: *Instrukcja* s. 42-48. Formularze obowiązujące w Niemczech podaje: R e i n h a r d t. *Die kirchliche* s. 19-26.

²³ Konferencja Episkopatu Polski wydała 10 formularzy (załączniki 2-11 do Instrukcji z 5 IX 86 s. 49-59):

- 2) stwierdzenie faktu chrztu św. i stanu wolnego (na podstawie zeznań świadków),
- 3) przysięga narzeczonego o stanie wolnym,
- 4) oświadczenia i przyrzeczenia nupturientów przy zawieraniu małżeństwa mieszanego,
- 5) przyrzeczenia nupturientów przy małżeństwie z osobą ochrzczoneą ale niewierzącą lub osobą, która formalnie odstąpiła od Kościoła,
- 6) prośba o ogłoszenie zapowiedzi,
- 7) licencja asystencji przy małżeństwie
- 8) zawiadomienie o małżeństwie zawartym na podstawie licencji,
- 9) zezwolenie na przeprowadzenie rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi poza uprawnioną parafią,
- 10) zawiadomienie o zawarciu małżeństwa,
- 11) pytania dla świadków w sprawie stwierdzenia domniemanej śmierci.

Zaś Niemiecka Konferencja Biskupów wydała (poza protokołem przygotowania do małżeństwa) tylko 3 inne formularze: 1) prośba (zainteresowanej osoby) o stwierdzenie nieważności małżeństwa z racji niezachowania formy prawnej, 2) zezwolenie (ordynariusza miejsca) na zawarcie małżeństwa za granicą, 3) powiadomienie o zawarciu małżeństwa. Zob. R e i n h a r d t s. 30-34.

środki” są odpowiednie i jakie normy w tej sprawie należy wydać, decyduje sama Konferencja Biskupów.

W sprawie składania tak zwanych rękojmi, czyli oświadczeń i przyrzeczeń wymaganych przy zawieraniu małżeństwa mieszanego, tzn. małżeństwa osób o różnej przynależności kościelnej, prawodawca kodeksowy zobowiązuje w kan. 1126 wszystkie Konferencje Biskupów do określania sposobu składania tych rękojmi. Konferencje Biskupów nie zostały upoważnione do określania lub zmiany treści przyrzeczeń określonych już przez prawodawcę kodeksowego w kan. 1125. W każdym przypadku strona katolicka jest zobowiązana „oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, jak również złożyć szczerze przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim”²⁴. Strona niekatolicka lub nieochrzczona winna być w odpowiednim czasie (a więc nie za późno) powiadomiona o przyrzeczeniach strony katolickiej, aby rzeczywiście uświadamiała sobie wagę zobowiązań strony katolickiej²⁵. Konferencje Biskupów mają obowiązek określić tylko sposób składania określonych już przez prawodawcę powszechnego rękojmi strony katolickiej, sposób powiadamiania o tym strony niekatolickiej oraz określić sposób stwierdzenia tych faktów w zakresie zewnętrznym²⁶.

Norma kodeksowa nie wspomina, czy i w jaki sposób ma być zewnętrznie stwierdzane niewykluczenie przez którąkolwiek ze stron celu lub istotnego przymiotu małżeństwa. W kan. 1125 n. 3 prawodawca nakazuje bowiem, że „obydwie strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczać żadna ze stron”. Normy przyjęte przez różne Kon-

---

²⁴ Kan. 1125 n. 1. W formularzu przepisany przez Konferencję Episkopatu Polski obowiązek odsunięcia niebezpieczeństwa utraty wiary jest ponadto wyrażony zobowiązaniem się do wypełniania obowiązków religijnych. Zob. *Instrukcja* s. 51.

²⁵ Kan. 1125 n. 2.

²⁶ Kan. 1126: „Episcoporum conferentiae est tum modum statuere, quo hae declarationes et promissiones, quae semper requiruntur, faciendae sint, tum rationem definire, qua de ipsis et in foro externo constet et pars non catholica certior reddatur”. Słusznie zauważa K. Lüdicke, że uchwała Niemieckiej Konferencji Biskupów nie żąda od stron złożenia przyrzeczeń, lecz jedynie stronę katolicką zapytuje się o te treści, a stronę niekatolicką duszpasterz jedynie powiadamia, nie oczekując od niej żadnej odpowiedzi. Zob. *L ü d i c k e. Ehe*, ad 1125, 3 (ale przy omawianiu kan. 1126 znowu używa błędnego sformułowania „pytania” zamiast „przyrzeczenia” – zob. Tamże, ad 1126, 1). Wydaje się, że z tej racji regulacja Niemieckiej Konferencji Biskupów nie całkiem spełnia wymagania zawarte w kan. 1126. Jednak norma ta została 1 IV 1989 r. zaaprobowana przez Stolicę Apostolską. Zob. *R e i n h a r d t. Die kirchliche* s. 18. Natomiast regulacje prawne wydane przez Austriacką Konferencję Biskupów oraz Konferencję Episkopatu Polski wydają się całkowicie spełniać wymagania kodeksowe. Zob.: *Instrukcja* n. 73-78, 83-87 i s. 51-52; *L ü d i c k e. Ehe*, ad 1125, 3-4. Wymaga się w nich pisemnego złożenia odpowiednich przyrzeczeń przez obie strony (w Polsce) lub tylko przez stronę katolicką (w Austrii). Ponadto w Polsce odpowiednie przyrzeczenia składa pisemnie również osoba ochrzczona ale niewierząca lub niepraktykująca, a także osoba, która formalnie odstąpiła od Kościoła.

ferencje Biskupów zobowiązują duszpasterzy do odpowiedniego pouczenia nupturientów, lecz nie zawsze określają treść tych pouczeń tak, jak tego wymaga prawodawca kodeksowy²⁷. Ponadto można przewidywać, że tam, gdzie normy wydawane przez Konferencje Biskupów nie wymagają odnotowania faktu pouczenia nupturientów o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, a także oświadczenia nupturientów o niewykluczeniu ich, to dyspozycja zawarta w kan. 1125 n. 3 będzie pomijana lub zapomniana i pozostanie martwą literą prawa.

Poza wymienionymi obligatoryjnymi zadaniami Konferencji Episkopatu dotyczącymi przygotowania do małżeństwa, prawodawca kodeksowy przekazuje temuż podmiotowi prawa jeszcze jedno uprawnienie, którego wykorzystanie ma charakter fakultatywny. „Konferencja Episkopatu ma prawo ustalić wyższy wiek do godziwego zawarcia małżeństwa” niż jest to wymagane do jego ważności²⁸. Konferencja Biskupów może tak uczynić, jeśli uzna to za słuszne, ale nie ma takiego obowiązku. Jest oczywiste, że Konferencja Episkopatu nie jest uprawniona do rozszerzania zakresu małżeńskiej przeszkody wieku, a więc do podnoszenia granicy wieku do ważnego zawarcia małżeństwa. Uprawniona jest jedynie do podwyższania wieku wymaganego do godziwego zawarcia małżeństwa²⁹. Potrzeba skorzystania z tego uprawnienia wynikać może z racji społecznych, psychologicznych i religijnych. Dlatego niektóre Konferencje Biskupów skorzystały z udzielonego im uprawnienia i podwyższyły wiek do godziwego zawarcia małżeństwa³⁰.

---

²⁷ Zob. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej (uchwalona 11 III 1987) nr IV, 6-c.* „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 62:1988 nr 3-4 s. 84; *Ehevorbereitungsprotokoll. Niederschrift zur kirchlichen Ehevorbereitung und Eheschließung. Amtliches formular der Deutschen Bischofskonferenz n. 19.* W: R e i n h a r d t . *Die kirchliche* s. 19-26; Zob. też s. 88-91; L ü d i c k e. *Ehe*, ad. 1125, 4. Jest rzeczą interesującą, że biskupi niemieccy w wydanych uwagach do protokołu z przygotowania do małżeństwa zobowiązują duszpasterzy do pouczenia nupturientów „o istocie chrześcijańskiego małżeństwa (über Wesen und Eigenschaften)”, a nie „o celach oraz istotnych przymiotach (de finibus et proprietatibus)”, jak tego wymaga kan. 1125 n. 3. Takiej terminologii trzymają się także niemieccy komentatorzy. Wydaje się, iż jest to niezgodne z dyspozycją kodeksową. Odpowiada to jednak tendencjom w kanonistyce niemieckiej na temat istoty i celów małżeństwa.

²⁸ Kan. 1083 ¶ 2. Zob. kan. 1083 ¶ 1.

²⁹ Zob. kan. 1075 ¶ 2 i kan. 1077 ¶ 2.

³⁰ Wyższego wieku zażądały m. in. Konferencje Episkopatu Polski (21/18 lat) i Szwajcarii (20/18 lat), dostosowując wymagania kościelne w tym względzie do wymagań prawa świeckiego. Zob. *Instrukcja* nr 50 i 100; C a r l e n. *Das neue* s. 111; L ü d i c k e. *Ehe* ad 1083, 1-2. Niemiecka Konferencja Biskupów nie wydała norm w tej materii, uznając w praktyce granicę wyznaczoną przez prawo świeckie (18/16 lat). Zob. R e i n h a r d t. *Die kirchliche* s. 73; Wiek wymagany do małżeństwa przez prawo wielu państw podaje: J. P r a d e r. *Das kirchliche Eherecht in der seelsorglichen Praxis*. 2. Aufl, Bozen-Würzburg-Innsbruck-Wien 1983 s. 82-83.

WNIOSKI

Prawo powszechne zawarte w KPK promulgowanym przez Jana Pawła II w czterech kanonach przyznaje Konferencjom Biskupów kompetencje odnoszące się do kwestii związanych z przygotowaniem do małżeństwa. Wszystkie te kompetencje są uprawnieniami ustawodawczymi.

Na podstawie analizy sformułowań kodeksowych i wyjaśnień Stolicy Apostolskiej należy stwierdzić, że w trzech kwestiach spoczywa na Konferencji Biskupów ścisły obowiązek ustanowienia konkretnych norm dotyczących przygotowania do małżeństwa. W jednym wypadku przyznana została Konferencji Biskupów możliwość stanowienia norm, ale z tej możliwości konferencje nie muszą korzystać.

Chociaż wszystkie uchwały i dekryty wykonawcze Konferencji Episkopatu wymagają zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej, to są one aktami własnymi konkretnej Konferencji Biskupów, a nie aktami Stolicy Apostolskiej³¹. Wszystkie uchwały Konferencji Biskupów wydane na podstawie zlecenia przez prawo powszechne są aktami jej zwyczajnej i własnej władzy rządzenia.

W dziedzinie przygotowania do małżeństwa Konferencja Biskupów ma obowiązek ustanowić normy dotyczące zaręczyn, egzaminu narzeczonych, formularzy protokołów przygotowania przedślubnego, zapowiedzi przedmażeńskich i innych środków odpowiednich do przeprowadzenia dochodzeń przed zawarciem małżeństwa, a także normy dotyczące sposobu składania rękojmi przed zawarciem małżeństwa mieszanego. Konferencja Biskupów może także ustalić wyższy wiek do godziwego zawarcia małżeństwa.

Należy więc stwierdzić, iż prawodawca kodeksowy upoważniając Konferencje Biskupów do podejmowania decyzji i stanowienia prawa partykularnego w czterech kwestiach dotyczących przygotowania do małżeństwa dał przykład rozsądnego kompromisu między troską o jednolitość prawa w całym Kościele, a troską o jak najlepsze dostosowanie tego prawa do wymagań kościołów lokalnych. W dziale norm poświęconych wprost przygotowaniu do małżeństwa na 11 kanonów (1062-1072) dwa zawierają delegacje dla Konferencji Biskupów, co stanowi prawie 20% tych norm.

Godny podkreślenia jest fakt, że Konferencja Episkopatu Polski wypełniła wszystkie zlecenia kodeksowe w omawianej dziedzinie i wydała odpowiednie normy, do których wydania została zobowiązana (choć niektóre Konferencje Biskupów nie wydały norm we wszystkich sprawach, do uregulowania których zostały zobowiązane). Ponadto Konferencja Episkopatu Polski skorzystała i z tego uprawnienia, które dane jej zostało do wykorzystania *ad libitum*.

---

³¹ Zob. S c h w e n d e n w e i n. *Das neue* s. 228-229.

Kończąc wypada wspomnieć, iż najważniejszym zadaniem Konferencji Biskupów jest nie samo stanowienie norm prawnych lub podejmowanie wielu decyzji administracyjnych, lecz wspólne i skuteczne wypełnienie zadań pasterskich w celu pomnożenia dobra udzielanego ludziom (zwłaszcza wiernym) przez Kościół³². Przeto także kompetencje przyznane Konferencjom Biskupów w zakresie prawa małżeńskiego winny służyć przede wszystkim umacnianiu małżeństwa i rodziny oraz pomnażaniu dobra wszystkich jej członków.

DIE KOMPETENZEN DER BISCHOFSKONFERENZ BEZÜGLICH DER EHEVORBEREITUNG

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der kirchliche Gesetzgeber durch Berechtigung der Bischofskonferenzen für Erlass der Partikularnormen im Bereich der Ehevorbereitung hat ein guter Beispiel gegeben für Kompromis zwischen Sorge um Einheit des kanonischen Rechts für die ganze Kirche und Anpassung zur Bedingungen in Teilkirchen. In etwa 20% Kodexnormen über Ehevorbereitung ist Vollmacht für Bischofskonferenze gegeben.

Jede Bischofskonferenz ist verpflichtet die folgende Normen in Bereich der Ehevorbereitung zu erlassen: bezüglich Verlöbnis, Prüfung der Brautleute, Formulare für Ehevorbereitungsprotokoll, Kundgabe der beabsichtigten Ehe, andere geeignete Mittel für die Nachforschungen vor einer Eheschliessung und Normen bezüglich der Weise der Ablegung der Versprechen vor der Schliessung einer konfessionsverschiedenen Ehe. Die Bischofskonferenz kann auch ein höheres Alter zur erlaubten Eheschliessung festsetzen.

---

³² Zob. kan. 447.